

12. Ἰνδικτιών θ. Καὶ ἐδῶ εἶναι λαθεμένα γραμμένη ἡ Ἰνδικτιών. Εἶναι δέκατη καὶ ὄχι ἑννατη.

14. παπὰ Γεώργιος καὶ χαρτοφυλαξ Καραντηνός. Οἱ Καραντινοὶ εἶναι οἰκογένεια πολεμιστῶν (stradioti) ποὺ ἔρχονται στὴν Κεφαλονιά τὰ πρῶτα χρόνια τοῦ ΙΣΤ' αἰώνα (Τσιτσέλη, ὁ.π., σ. 196). Τοῦτος ὁ Γεώργιος Καραντηνὸς εἶναι γνωστὸς ἱερέας καὶ νοτάριος στὴν περιοχὴ τῆς Λιβαθῶς αὐτὰ τὰ χρόνια καὶ ἔγγραφά του δημοσιεύονται σὲ τούτη τὴ μελέτη.

20/21. Μισέρ Φαπρητζίου Μανεσι. Ἀπὸ τὴν γνωστὴ οἰκογένεια stradioti ποὺ παλαιότερός της γνωστὸς στὴν Κεφαλονιά εἶναι ὁ Κώστας Μάνεσης (Sathas, Μνημεῖα, V, σ. 152). Ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ δὲν εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἄλλου.

12

T.I.A.K., N.A.K. Νοτάριος Ριτσαρδόπουλος ἱερεὺς Εὐστάθιος 9 (Φ. Ρ15), βιβλίον συμβολαίων 1574 - 1596, φ. 104v.

1583 Ἰουνίου 2.

Περίληψη: Μπροστὰ στὸν ἐπίσκοπο Κεφαλονιάς - Ζακύνθου Νεόφυτο (Κολοκυθᾶ) καὶ τοὺς ἱερωμένους τῆς ἀκολουθίας ποὺ βρίσκονται στὸ χωριὸ Σπαρτιά στὸ σπῖτι τοῦ εὐγενῆ Μάρκου Ριτσαρδόπουλου παρουσιάζεται ἡ Φραγκίσκενα γυναίκα τοῦ Ἰωάννη Στριγγλομύτη καταγγέλοντας τὸν τελευταῖο ὅτι ἔχει δεσμὸ μὲ μοιχαλίδα. Ὁ ἐπίσκοπος καλεῖ τὸν πάρα πάνω Ἰωάννη καὶ μετὰ ἀφορεσμὸ ποὺ διαβάζει γιὰ τὴν παράνομη σχέση τὸν προτρέπει νὰ γυρίσῃ στὴ νόμιμη γυναίκα του. Ὁ Ἰωάννης δέχεται τὴ σύσταση καὶ μὲ δική του ἀπόφαση δεσμεύεται πὼς ἂν ποτὲ ἔλθῃ σὲ σχέσεις μὲ τὴν μοιχαλίδα ποὺ ἐμνημονεύθηκε λεγόμενη Σταμάτα, νὰ τιμωρῆται ἀπὸ τὴ Βενετσιάνικη ἐξουσία μὲ κόψιμο τοῦ χεριοῦ του ποὺ εἶναι γερὸ καὶ νὰ τὸν καῖνε βάζοντάς τον μέσα σὲ ἓνα βαρέλι. Ὑστερα ἀπὸ τὴ δήλωσή του αὐτὴ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ἡ Σύνοδος τῶν ἱερέων ἀκυρώνουν τὸν ἀφορισμὸ καὶ τὸν συγχωροῦν. Σύγχρονα ὀρίζουν ἐπίτροπους γιὰ τὴν παρακολούθησή του τὸν Τζάννη Ριτσαρδόπουλο, τὸν Βαρτάλα Ροσόλιμο καὶ τὸν μαστρο Μπενέτο Καρφάκη, ποὺ ἔχουν ὑποχρέωση ἂν τὸν πιάσουν σὲ σχέσεις μὲ τὴν μοιχαλίδα, νὰ τὸν παραδίνουν στὴν βενετσιάνικη ἐξουσία γιὰ νὰ τιμωρηθῇ. Ἄν οἱ πάρα πάνω ἐπίτροποι ἀντιληφθοῦν τὶς παράνομες σχέσεις καὶ τὶς κρύψουν νὰ εἶναι ἀφορισμένοι, καὶ τὸ ἴδιο ἀφορισμένος νὰ εἶναι ὅποιος ἄλλος ἀντιληφθεῖ κάτι τέτοιο καὶ δὲν τὸ μαρτυρήσῃ στοὺς ἐπίτροπους. Ὑπογράφουν οἱ πρωτοπαπὰς Κυριακὸς Κουρκουμέλης, ὁ παπὰς καὶ πνευματικὸς ὁ Βαλλιάνος, ὁ παπὰς Ἰάκωβος Μαρκόπουλος, ὁ παπὰς Λέος Ροσόλιμος, ὁ παπὰς Θεόδωρος Ἀμπατιέλος, ὁ παπὰς Δομήνικος Ρικιαρδόπουλος, ὁ παπὰς Φραγκίσκος

Μεταξῶς καὶ ὁ πρωτοπαπᾶς Ἀνδρέας Κουρκουμέλης. Ἀπὸ τὸ ἔγγραφο λείπει ἡ ὑπογραφή τοῦ ἐπίσκοπου.

Τὸ κείμενο τοῦ ἔγγραφου :

αφπγ ημερ(α) β || του Ηου(νη)ου ||. Εἰς το χορηο Σπαρτεος εἰς την ικοια του εβ<γ>ενη μησερ Μαρκου Ρητζαρ²/δοπουλου προς καθιζομενου του θεοφηλεστατου Επισκοπου Κεφαληνί(ας) και Ζα³/κοιθου κοιρου Νεοφητου μετα της ιερα<ς> Σινοδου ενεφανιστη ενπροστε⁴/ν ημον η κοιρα Φραγγισκαινα οι σιβηα του Ιωα(νη) Στρηγλομοιτ(η) λεγοντας⁵/ και παραπονοντας ποσ ο ανηρ αυτης κρατι μοιχαληδα. Εμης δε ανακραξαμε⁶/ τον αυτο Ιωα(νη) και εδοσαμε του αφορησμο οτη ναπεχι την αυτι μοιχαλη⁷/δα και να παρη τη γηνεκα του τη νομιμι. Ο αυτος Ηοανησ απο ηδιο του θελοιμα⁸/ ομπληγαρετε ενπροστε ημον και της ιερα<ς> Σινοδου οτοι πασακαιρο ωπου⁹/ ηθελε εβρεθι και μπατζαρηστη με τηναυτη μοιχαλοιδα ονοματι Σταμα¹⁰/τα κανη αποφασι με το ηδιο του θελημα οτι ο αγιος Μαρκος να του κοπη¹¹/ το χερη του το γερο και να ηνπορη να τονε καιγου εισενα βουτζη μεσα και δια¹²/ (του)το η εμην ταπινοντησ μετα της ιερα<ς> Σινονδου εσιχορησαμε αυτο¹³/ν απο τον αφορησμο οπου τουχαμε και βανομε τον ευγενη μησερ Τζανε¹⁴/Ρητζαρδοπουλο και το μησερ Βαρταλα Ροσολιμοκαι μαστρο Μπενετο Καρφακι¹⁵/ να εινε γασταλδη απανου ησαντονε οτι αν τονηβρου εισαντοι <τήν> μοιχαληδα πλε¹⁶/ο να το μπαταδηνου εἰς ταφεντικο να πιοι την εγδικοισι και ναυτοι γασταλ¹⁷/δι οιχα κρηψη τον εαυτον να εινε αφορησμενη παρα πατροσ και¹⁸/αγιου Πνευματος. Ομοιος και οπιος αλος ηθελε τον ηδη και ηθελε τον ε¹⁹/κρηψη να ενε και αυτοσ αφορησμενος και δεν ηθελε το πι το γασταλδο, -φ105r-²⁰/ και ουτος αποφενομεθα εν αγιο Πνευ(μα)τοι.

²¹/Εγὼ προτ(ο)π(α)π(ὰς) Κιρηακὸς Κουρκουμέλης βεβεόνο την ανοθ(ε) αποφασην και υπογραφο.

²²/Εγὼ πνεματηκος Βαληάνος μαρτηρο τα ανοθε και υπογραφα.

²³/Εγὼ παπ(ὰ) Ιακοβος Μαρκοπουλ(ος) καὶ σακελάριος βευεόνο τα ανοθ(ε) καὶ υπεγραφα.

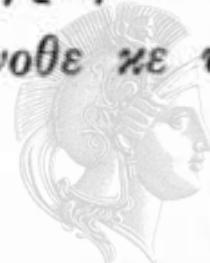
²⁴ Εγὼ π(α)π(ά), Λεοσ Ροσολημοσ καὶ προτοσικαιλοσ βεβεονο τήν ανοθε αποφασι και ὑπογρα²⁵/ψα.

²⁶/Εγὼ παπ(ὰ) Θεοδορος Ἀμπατιελος βεβονο τα ανοθ(ε) και ὑπόγραφα.

²⁷/Εγὼ παπ(ὰ) Δομινηκας Ρικιαρδόπουλος βεβεονο τήν ανοθε και υπόγραφα.

²⁸ Εγὼ παπ(ὰ) Φραγγισκος Μεταξας βεβεωνο τα ανοθε και υπογραφα.

²⁹/Εγὼ πρ(ω)τ(ο)παπ(ας) Αντρέ(ας) Κουρκουμέλης βεβεονο τανοθε κε υπογραφα.

ΣΧΟΛΙΑ

Τὸ ἐγγράφο ποὺ ἀναφέρεται σὲ ἔμπρακτῃ μεταμέλεια καταχωρίζεται στὸ νοταριακὸ πρωτόκολλο γιὰ τὸ ἔγκυρο ὥστε σὲ παράβαση ὅσων ἀποφασίσθηκαν νὰ μπορῇ νὰ ἔχῃ τὸ λόγο ἡ βενετσιάνικη ἐξουσία, ποὺ κατὰ τὸ κείμενο θὰ ἐπιβάλλῃ τὴν τιμωρία.

Στιχ. 1. *χορηο του Σπαρτεος*. Τὸ τωρινὸ χωριὸ Σπαρτιά τῆς Λιβαθῶς.

1/2. *Μαρκου Ρητζαρδολου*. Ἀπὸ τὴν μεγάλη οἰκογένεια τῶν Ριτζαρδόπουλων (ἢ Ρικιαρδόπουλων ἢ Λυκιαρδόπουλων) ποὺ με ἐστία τὸ χωριὸ Σπαρτιά καὶ ἀργότερα καὶ τὶς Κεραμιές ἔδωσαν ξεχωριστοὺς ἀνθρώπους μέχρι τὶς ἡμέρες μας. Εἶναι ἀπὸ παλιὰ στὸ νησί, πιθανότατα πρὶν ἀπὸ τὸ 1500 καὶ φαίνεται πρῶϊμα κατατάχθηκε στὶς ἀρχοντικὲς τοῦ νησιοῦ (Τσιτσέλη, ὅ.π., σ. 785). Τοῦτος ὁ Μάρκος Ριτζαρδόπουλος δὲν εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἄλλοῦ.

2/3. *επισκοπου Κεφαληνιας και Ζακοιθου κοιρου Νεοφητου*. Εἶναι ὁ ἐπίσκοπος Νεόφυτος Κολοκυθᾶς ποὺ παρὰ τὴν μέχρι σήμερα σύγχυση, γιὰ τὸ χρόνο ποὺ χειροτονήθηκε εἶναι φανερὸ πὼς ἀνεβαίνει στὸ θρόνο τῶν νησιῶν τὸ δεύτερο ἐξάμηνο τοῦ 1582 ἀφοῦ τὸν Ἰούλιο τοῦ ἴδιου χρόνου εἶναι βέβαιον πὼς δὲν ἔχει γίνῃ ἀκόμη ἡ ἐκλογὴ (Τσιτσέλη, ὅ.π., τόμος 2ος, σ. 94), ἐνῶ τὸν Ἰανουάριο τοῦ 1583 ἔχει ἐκλεγεῖ ἐπίσκοπος καὶ βρίσκεται στὴ Ζάκυνθο ὅπως σημειώνεται σὲ ἐγγράφο ἀνέκδοτο με χρονολογία 19/1/1583 σὲ φ93ν τοῦ 3ου βιβλίου συμβολαίων τοῦ νοτάριου Λιβαθῶς ἱερέα Νικόλαου Ρωμανοῦ (βλ. Α. Σιφωνιοῦ - Καραπά. Μ. Τουρτόγλου Σ. Τρωϊάννου, ὅ.π., σ. 50). Ὁ Τσιτσέλης παραθέτει βιογραφικὰ τοῦ γραμμένα με ἀντικειμενικότητα καὶ κρίση (Τσιτσέλη, ὅ.π.).

4. *Φραγγισκαινα*. Θηλυκὸ τοῦ Φραγκίσκος. Δὲν εἶναι συνηθισμένο. *Ιωαννη Στρηγλομοιτη*. Τὸ ἐπίθετο δὲν εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἄλλοῦ στὴν Κεφαλονιά.

9. *μπατζαρηστη*. Τὸ ρῆμα εἶναι μπατζάρω. Ὁ Ζώης τὸ σημειώνει «πατσάρω» με τὴν ἐννοια ἐδῶ τοῦ ἀγγίζω ἢ ἐνοχλῶ. (Ζώης, ὅ.π., τόμος Β'. σ. 376)

10. *αγιος Μαρκος*. Μεταφορικὰ σημαίνει ἡ βενετσιάνικη ἐξουσία.

13/14. *Τζανε Ρητζαρδολου*. Ἀπὸ τὴν ἴδια οἰκογένεια ὅπου καὶ ὁ πάρα πάνω Μάρκος.

14. *Βαρταλα Ροσολιμο*. Ὁ Τσιτσέλης δίνει πολλὰς πληροφορίες γιὰ τὴν οἰκογένεια Ροσολιμου ποὺ ἀξιόλογη ὑπάρχει μέχρι σήμερα. (Τσιτσέλη, ὅ.π., τόμος 1ος, σ. 571 - 573). Φαίνεται πὼς εἶναι σημαντικὸ πρόσωπο στὸν τόπο τοῦ ἀφοῦ ἔχει σημειωθεῖ τὴν ἴδια ἐποχὴ καὶ ὡς κριτὴς σὲ διένεξη (Γ. Πεντόγαλου, "Εγγράφα διενέξεως διαιτησίας καὶ συμφωνίας τοῦ καραβοκύρη Δήμου Βεργωτῇ καὶ συντρόφων

του με 'Ιωάννη 'Ορφανό για έκποίηση εμπορεύματος στη Δαλματία το 1583, «Η Κεφαλονίτικη Πρόοδος», Δ' (1975), σ. 230).

μ α σ τ ρ ο Μ π ε ν ε τ ο Κ α ρ φ α κ ι. Τὸ ἐπίθετο δὲν εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἄλλοῦ στὴν Κεφαλονιά, οὔτε ὁ ἀναφερόμενος ἐδῶ μάστορας οὔτε ἡ τέχνη του.

21. π ρ ο τ ο π α π ᾶ ς Κ ι ρ η α κ ὸ ς Κ ο υ ρ κ ο υ μ ε λ η ς. Για τὴν οἰκογένεια γράφηκαν σχόλια σὲ προηγούμενο. Στὸ ἀνέκδοτο ἔγγραφο ποὺ σημειώθηκε πάρα πάνω σχετικὰ με τὴν παρουσία τοῦ ἐπίσκοπου Νεόφυτου Κολοκυθᾶ στὴ Ζάκυνθο μνημονεύεται τοῦτος ὁ Κυριακὸς ἢ Κυριάκος ὡς ἀδελφὸς τοῦ πρωτοπαπᾶ, 'Ανδρέα Κουρκουμέλη (ποὺ σημειώνεται τελευταῖος καὶ σὲ τοῦτο τὸ ἔγγραφο) καὶ οἱ δύο παιδιὰ τοῦ πρωτοπαπᾶ 'Αντώνη Κουρκουμέλη.

24. π α π α Λ ε ο ς Ρ ο σ ο λ η μ ο ς κ α ι π ρ ο τ ο σ ι κ α ι λ ο ς. Για τὴν οἰκογένεια βλέπε πάρα πάνω. Εἶναι πρωτοσύγγελος τῆς ἐκκλησίας Κεφαλονιάς, Ζακύνθου καὶ δὲν εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἄλλοῦ. Για τὸ βαφτιστικὸ «Λέος» ὑπάρχει πάντα ἀρκετὴ σύγχυση τί ἀκριβῶς σημαίνει (βλ. Γ. Πεντόγαλου, 'Ηλίας ἢ Λέος Μόσκος, ἀγιογράφος στὶς ἐκκλησίες «'Ανάληψη» καὶ «Παντοκράτορας στὸ Λιζοῦρι» (1664 - 1665), «Παρνασσός», ΙΣΤ' (1974), σ. 38 - 40).

26. π α π ᾶ Θ ε ο δ ο ρ ο ς 'Α μ π α τ ι ε λ ο ς. 'Απὸ τὴν γνωστὴ οἰκογένεια τῆς Λιβαθῶς ποὺ σημειώθηκε σὲ προηγούμενο ἔγγραφο. Τοῦτος ὁ ἱερέας δὲν εἶναι γνωστὸς ἀπὸ ἄλλοῦ.

27. π α π ᾶ Δ ο μ ι ν η κ α ς Ρ ι κ ι α ρ δ ο π ο υ λ ο ς. Καὶ τοῦτος ἀπὸ τὴν οἰκογένεια τῶν Ριτζαρδόπουλων ἢ Λυκιαρδόπουλων ἢ Ρικιαρδόπουλων.

13

Τ.Ι.Α.Κ., Ν.Α.Κ. Νοτάριος Μαυροϊωάννης ἱερεὺς 'Ανδρέας 5 (Φ. Μ 56), 2ον βιβλίον συμβολαίων 1576 - 1585, φ. 324 ρ.

1585 Γεναρίου 21.

Π ε ρ ί λ η ψ η : Στὴν ἐκκλησία τῆς Παναγίας στὰ Καλλιγᾶτα παρουσιάζονται στὸν ἐπίσκοπο Κεφαλονιάς, Ζακύνθου Νεόφυτο (Κολοκυθᾶ) καὶ στὴν ἀκολουθία τῶν ἱερέων ποὺ τὸν συνοδεύει ἡ Φραγκίσκενα θυγατέρα τοῦ πεθαμένου τώρα 'Αντώνη Σκιαδόπουλου καὶ ὁ Καλοϊωάννης Ξένος, ὕστερα ἀπὸ εἰδοποίηση στὸν τελευταῖο ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο γιὰ νὰ κριθῇ ἡ διένεξή τους. Αἶτημα τῆς Φραγκίσκενας εἶναι νὰ ξεκαθαριστῇ ἂν ὁ γάμος της με τὸν πάρα πάνω Καλοϊωάννη θεωρεῖται πὼς ὑπάρχει ἢ ἔχει διαλυθεῖ. 'Ο Καλοϊωάννης ποὺ πῆρε τὸ λόγο μετὰ δήλωσε μπροστὰ στοὺς μάρτυρες Θεωдорῇ Καστελάνο, 'Αντώνη Μέτρησα, Νικολὸ 'Ανδρωνά καὶ Φραγκίσκο Κουρκουμέλη πὼς ἂν ἡ ἐκκλησιαστικὴ δικαιοσύνη τοῦ τὴν ἐπιβάλλει γιὰ γυναῖκα θὰ τῆς κόψῃ τὸ κεφάλι καὶ θὰ ἀλλαξοπιστήσῃ. 'Η Φραγκίσκενα προσθέτει πὼς ἐκεῖνο